

Poučevanje in študij starih (klasičnih) jezikov na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani: primer indoiranistike

Luka Repanšek

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje

Ker je poglobljeno sinhrono in diahrono obvladovanje več pomembnejših starih indoevropskih jezikov bistveno za uspešno znanstveno in filološko delo na področju indoevropéistike, se na študijski smeri Primerjalno jezikoslovje predano in produktivno goji kompetence tudi na področju starih indijskih in iranskih jezikov, ki sodijo med jedrne filološke discipline vseh tovrstnih študijskih usmeritev. Gojenje starih filologij se ne sooča le z nenehno potrebo, da vzdržuje in vedno znova uveljavlja svoj jedrni položaj v humanistiki – odkrivati in vzpostavljati mora tudi učinkovite prijeme v svoji specifični pedagogiki, saj se pri tem ne more opirati na splošne in za svoj namen pomanjkljive konvencije v poučevanju tujih jezikov, kljub temu pa mora skrbeti za zasedranje tradicije poučevanja specifičnih filologij, ki morajo biti zastavljene metodološko dovolj rigorozno in pedagoško dovolj osmišljeno, da pri študentu vzdržujejo konsistentnost in učinkovitost pri absorpciji ter reprodukciji zahtevne jezikovne materije.

Ključne besede: indologija, iranistika, indoevropsko primerjalno jezikoslovje, filologija, stari jeziki

Since in-depth synchronic and diachronic knowledge of several fundamental ancient Indo-European languages is vital to successful scientific and philological work in the field of Indo-European studies, the Department of Comparative Indo-European Linguistics at the Faculty of Arts, University of Ljubljana, sought early on to incorporate into its programme a module focused on ancient Indo-Iranian languages – an unavoidable step given that ancient Indo-Iranian languages lie at the very core of the field. Old Indo-Iranian Philology, like any focused study of an ancient language in its cultural and historical framework, not only needs to continually reassert its constitutional and pivotal position within the humanities, but is put against the constant challenge to discover dynamically efficient approaches to its highly particular teaching methods, seeing that it cannot rely on the general and to this effect rather deficient current conventions in foreign-language

teaching, but nevertheless stays obliged to find a way to anchor what will be required to become first and foremost a »philological tradition« – one methodologically rigorous and pedagogically well-grounded enough to ensure consistency and efficiency in the intake and proliferation of knowledge.

Keywords: Indology, Iranian studies, Indo-European Comparative Linguistics, philology, ancient languages

1 Uvodne misli

Pri vsakršni, zlasti pa pri širši problemsko zastavljeni razpravi o položaju raziskovanja in poučevanja tujih jezikov v slovenskem prostoru, predvsem z ozirom na vlogo, ki jo pri tem nosi Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, se je treba z enako mero pozornosti posvetiti tudi starim filologijam. Stari jeziki so namreč s sodobnimi v vseh pogledih enakopravno področje študijskega in raziskovalnega zanimanja, ljubljanska Filozofska fakulteta pa strokovnjake s področja gotščine, hetitsčine, latinščine, (stare) cerkvene slovanščine, stare grščine, stare indijsčine, stare iranščine (avestijščine, stare perzijščine), stare irščine, v manjšem obsegu, torej v smislu podpornih področij stroki pa tudi stare angleščine, stare visoke nemščine in starih romanskih jezikov, kot edina slovenska za celoviti razvoj tega področja specializirana visokošolska ustanova goji že vse od svojih začetkov. Jedro njenega humanističnega poslanstva in njena glavna odlika torej nista le zagotavljanje študija danega jezika na najvišji možni akademski ravni, pač pa obenem tudi dejstvo, da se v študijsko-raziskovalni infrastrukturi enakovredno posveča jeziku in njegovi duhovni in materialni dediščini, ne glede na njegovo diahrono ali sinhrono vpetost. Tak širok diapazon specializiranih študijskih usmeritev je tudi v skladu s humboldtovskim duhom ustanove, ki jo v prvi vrsti predstavlja kot nenadomestljivi del univerze, torej vseučilišča. Da večina starih filologij (tj. dandanes razen latinščine, izjemoma stare grščine) nima mesta v gimnazijskem učnem procesu, je seveda pričakovana naravna posledica težavnosti in ozke specifičnosti materije, predstavlja pa glede na današnjo družbo, ki izgublja občutek za relevantnost časovne vpetosti, vsaj delen problem, saj je pretok informacij, ki bi pri bodočem študentu uzavestile tovrstne aspekte človekove kulturne dediščine, osiromašen, v redkejših primerih celo popolnoma prekinjen. Tako se ustvarja shizofrena in anahronistična situacija, v kateri obstaja mnogo več teoretičnega zanimanja za študij tudi starih jezikov, pa to ni pravočasno spodbujeno in pogosto nima najboljših priložnosti za dejansko manifestacijo.

Večinski del starih filologij, ki se jih goji na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in s tem torej v slovenskem prostoru, je v domeni Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje, prej Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje ter orientalistiko, pred tem Oddelka za indoevropsko primerjalno jezikoslovje in staro orientalistiko, na začetku Seminarja za primerjajoče / primerjalno jezikoslovje. To je tudi v skladu z usmeritvijo in poslanstvom študijske smeri (Indoevropsko) primerjalno jezikoslovje, ki se zaradi jezikoslovne metodologije, s katero odgovarja na vprašanja o razvoju in strukturi jezika, primarno tistega jezikovnega sistema, katerega ustroj je posledica njegove genetske pripadnosti indoevropski družini jezikov, zanima za stare jezike Evrope, Starega Orienta, Indije in Srednje Azije. Ljubljanska indoeuropeistika se pri tem raziskovalno osredotoča (v abecednem vrstnem redu) na albanologijo, anatolistiko, indologijo, iranistiko, keltologijo, staro germanistiko, toharske študije in preučevanje reliktno izpričanih oz. onomastičnih indoevropskih jezikov, primarno, torej v svojem najstabilnejšem jedru in glede na svoje pedagoško delovanje, pa na anatolsko vejo s hetitsščino kot njenim najbolje in najdalj izpričanim predstavnikom ter indoiransko vejo s staro indijsščino, intenzivneje v zadnjem desetletju pa tudi avestijščino in staro perzijsščino. Ker sam raziskovalno in pedagoško bdim nad slednjim področjem, se prispevek osredotoča na specifiko poučevanja oz. študija stare indijsščine in starih iranskih jezikov ter na položaj preučevanja starih filologij v slovenskem akademskem prostoru gledano skozi njihovo prizmo, a vselej z zavedanjem, da je s tem podan le simptomatski zgled iz celovitejše problematike.

2 Zgodovina poučevanja starih indoiranskih jezikov na Filozofski fakulteti

Stara indijsščina¹ je vsaj v tisti svoji zvrstnosti, ki se je v stroki uveljavila pod imenom sanskrt, torej negovani socio- in pragmatolekt najvišjega sloja indijske družbene ureditve in s tem standardni jezik njene ustne in pisane literarne in neliterarne zapuščine, eno izmed jedrnih filoloških področij indoevropskega primerjalnega jezikoslovja, saj je evropskemu človeku šele spoznanje o sorodnosti sanskrta (najs

1 Širši pojem »stara indijsščina« je ekvivalenten vsem jezikovnim sistemom (gledano diatopično in diahrono) do vključno apabhramše (tj. do obdobja nastopa novoindoarijskih jezikov po 10. stoletju n. št.), ki po svojih strukturnih značilnostih genetsko pripadajo indoarijski veji indoevropskih jezikov, vendar se ga v slovenski stroki pogosto uporablja kot sopomenko za vedski in klasični sanskrt, tj. diatopično-raznočasijski sociolekt, v katerem je nastala večina literarnih in znanstvenih del Stare Indije.

bo vedske stare indijščine ali poznejšega klasičnega sanskrta) z drugimi klasičnimi jeziki indoevropskega izvora omogočilo izoblikovanje metodoloških principov, ki usmerjajo delo v primerjalnem jezikoslovju – ugotovitev torej, ki so v samem jedru (zgodnje) indoeuropeistike (gl., na primer, pregledno pri Lindner 2016). Skladno s tem je sanskrt oz. stara indijščina (pod slednjim preimenovanjem eksplicitno šele od šestdesetih let prejšnjega stoletja dalje) kmalu postal in z manjšimi prekinitvami do danes ostal osrednji del študijskega programa Primerjalno jezikoslovje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. V času obstoja študijske usmeritve Stara orientalistika med letoma 1951 in 1995 je poleg starih maloazijskih jezikov indoevropske jezikovne družine (zlasti hetitščine) in sočasnih neindoevropskih klinopisnih jezikov tudi tam igral vlogo temeljnega predmeta v kurikulumu (prim. Čop 1977: 30): »Nekako na meji med primerjalnim jezikoslovjem in orientalistiko je indologija in sicer študij stare indijščine predvsem z jezikoslovnega stališča.«, *op. cit.* s. 31: »ta predmet [sc. stara indijščina] stoji takorekoč z eno nogo na jezikoslovni, z drugo na orientalistični strani oddelkove dejavnosti.«

Sprva² je sanskrt predaval Karel Oštir,³ in sicer v študijskem letu 1924/25 Panjčatantra (klasičnosanskrtsko zbirko poučnih basni, pisanih v preprostejšem slogu) ter nato med letoma 1928 in 1937 redno eno ali dve uri tedensko opisno slovnico (klasičnega) sanskrta. Od štud. l. 1931 naprej je začel diahrono slovnico sanskrta vključevati v predavanja o primerjalnem glasoslovju in oblikoslovju sanskrta, grščine, latinščine, germanščine in slovanščine. Ta dvojnični aspekt vključevanja stare indijščine v učni proces, v prvi vrsti torej filološki, opisnojezikoslovni, ki je temeljil na jezikovnem sistemu klasičnega sanskrta, na drugi strani pa diahrono usmerjeni strogo teoretičnojezikoslovni, ki se je opiral na značilnosti jezika tudi (v določenih kategorijah celo predvsem) predklasične, tj. vedske dobe, se je obdržal vse do danes, le da se je kasneje dodatno izčistil in osamosvojil v avtonomni sklop študijskega programa. Bojan Čop je staro indijščino predaval dve uri tedensko med letoma 1963 in 1973,⁴ nato je predmet prevzela Varja Cvetko Orešnik (takrat

2 Poročilo je pripravljeno po podatkih, objavljenih v Seznamu predavanj. Za dostop do tiskanih publikacij se zahvaljujem kadrovski službi Filozofske fakultete.

3 Med prve slovenske indologe in s tem tudi orientaliste in absolutne pionirje v strokovnem ukvarjanju s to tematiko na našem prostoru seveda sodi Karol Glaser, ki sanskrta na univerzitetni ravni ni dobil priložnosti predavati, tako da je tu neposredna kontinuiteta v slovenski indologiji dejansko prekinjena (gl. prikaz v Pacheiner Klander 2017).

4 V času zlatega obdobja študijske smeri Stara orientalistika je bil organiziran tudi lektorat hindijščine, ki ga je med letoma 1960 in 1965 vodil Branko Perko. Po tem času (tj. od leta 2009) se je hindi krajši čas predaval na Oddelku za azijske študije.

Varja Cvetko), ki je s tako zastavljeno shemo nadaljevala do leta 1985. Med letoma 1977 in 1982 je dodatno predavala vedsko staro indijsščino v okviru predmeta Branje vedskih tekstov (1 ali 2 uri tedensko) za višje letnike.

Z letom 1986 nastopi petnajstletno obdobje, ki ga zaznamuje bistveno močnejša zastopanost stare indijsščine v učnem programu, in sicer v seštevku do skupno desetih ur, s pojemajočo gostoto razporejenih skozi vse štiri letnike. Do leta 2015, torej tudi po tem obdobju, predavanja iz diahrona slovnice stare indijsščine vodi Varja Cvetko Orešnik, jezikovne vaje iz sinhrona slovnice pa 1985–1989 Tamarra Ditrich (ter za krajše obdobje ponovno kot štipendistka sklada Marie Curie), 1989–1991 Vlasta Pacheiner Klander, 1991–1996 Klara Gönc Moaçanin (z zagrebške Filozofske fakultete), 1996–2001 Mateja Lavrič, 2001–2012 Nataša Terbovšek Coklin, od 2012 dalje Luka Repanšek. Desetletje, torej med letoma 1991 in 2001, Vlasta Pacheiner Klander za višje letnike vodi seminar iz branja literarnih besedil klasične in v manjši meri vedske dobe v okviru predmeta Staroindijski teksti, kasneje Analiza staroindijskih literarnih besedil. Po letu 2001 je do bolonjske reforme študijskega programa 2009/2010 (efektivno 2011/2012) stara indijsščina zreducirana na 4 ure tedensko v prvem in 4 ure tedensko v drugem letniku, po prenovi programa pa ponovno zaživita predmeta Analiza staroindijskih besedil in Vedska stara indijsščina s tremi dodatnimi urami v tretjem letniku prve stopnje bolonjskega študijskega programa, skupno torej zopet 11 ur.

Do zadnje, tokrat radikalne spremembe v zasnovi tega učnega segmenta je prišlo v študijskem letu 2015/2016 pod novim skrbništvom in vodstvom stolice. Ta sicer ne zadeva neposredno strukturne zasnove poučevanja stare indijsščine, pač pa se tiče njegove vsebine. Ker program v prvi vrsti izobražuje bodoče indoevropeiste, ti pa morajo pri svojem znanstvenoraziskovalnem delu operirati z najstarejšimi izpričanimi razvojnimi stopnjami nekega jezika, je dejstvo, da se je do nedavnega v okviru vaj in seminarjev iz sinhrona slovnice stare indijsščine izhajalo iz jezika klasične dobe,⁵ dejansko stvar tradicije, ki se je uveljavila na Zahodu in ima svoj *raison d'être* v načinu, kako se je evropski človek s sanskrtom spoznaval. Prve čitanke in slovnice sanskrta, in tej tradiciji sledimo do danes, temeljijo na jezikovnem opisu klasičnega sanskrta in črpajo iz bogate literarne zakladnice prav tega obdobja. V odnosu do vedske stare indijsščine je jezik klasičnega obdobja (tj. po 5. stoletju pr. n. št.) seveda občutno mlajši in s tem za mnoge slovnice kategorije

5 Prim. Čop 1977: 31: »Uvod v staro indijsščino je bil sprva namenjen predvsem indogermanistom, da jim je razlagal glavne zakonitosti staroindijske slovnice in bistveni besedni zaklad klasične dobe.«

osiromašeni hronolekt, ob tem pa izkazuje nekatere skladenjske in zlasti stilistične prvine, ki vzniknejo kot posledica jezikove prevrednotene rabe in njegovega statusa kot dejansko mrtvega, a standardnega jezika. Pri tem je v študijskih programih, ki vključujejo staro indijsščino, jezik vedskega obdobja obravnavan periferno in praviloma sekundarno, zlasti pod predpostavko, da je zahtevnejši in na ravni opisne slovnice težje ulovljiv, pri čemer se sistematično obravnava tiste arhaizme, ki jih vedska stara indijsščina izkazuje v odnosu do klasičnega sanskrta. Produktivnejši in v sklopu diahronnega jezikoslovja logičnejši se zato zdi model, po katerem osnovo za spoznavanje opisne slovnice stare indijsščine predstavlja prav jezik literarnih spomenikov vedskega obdobja (tj. od 12. do 5. st. pr. n. št.), specifične spremembe v jezikovni strukturi, ki so sanskrt zajele do klasičnega obdobja, pa mu nato sopostavlja. Predmet Vedska stara indijsščina se torej s študijskim letom 2017/18 (efektivno 2020/21) smiselno preimenuje v Analiza vedske himnike, saj je že od bolonjske reforme dalje v resnici zasnovan kot seminar, ki študenta, ki je že pridobil kompetence na področju diahronne in sinhronne staroindijske slovnice, uvaja v samostojno delo z najzahtevnejšo jezikovno in literarno zvrstjo, tj. vedsko himniko. Ker so branju in analizi proznih besedil namenjene vaje v prvem in drugem letniku, se predmet Analiza staroindijskih besedil pretvori v Uvod v slovansko primerjalno jezikoslovje in staro cerkveno slovanščino, ki je bil z bolonjsko reformo izgubljen, a je za indoevropceista iz slovensko govorečega prostora bistven. Manko dodatnih dveh ur vaj iz branja staroindijskih besedil pa nadomesti Krožek študentov in ljubiteljev stare indoiranistike, ki se pod vodstvom Luke Repanška od št. leta 2015 redno srečuje enkrat tedensko. V njegovem okviru nastajajo prevajalski projekti (2019: *áva rohaty avikâ ná sûryah: komentirani prevodi izbranih rgvedskih himen*), v letu 2015 pa je bila začeta tudi tradicija uprizarjanja sanskrske dramatike (2015: več krajših del v sklopu *Staroindijskega večera*, 2018: Bhása, *Válivadha*, 1. dejanje *Abhišekanátake*; 2019: Bhása, *Madhyama-vyáyoga*).

Oddelek redno skrbi tudi za izobraževanje zunanjih slušateljev na področju klasičnega sanskrta, saj vsako leto sodeluje v programu jezikovnih tečajev, ki jih Filozofska fakulteta kot del svojih tržnih dejavnosti ponuja zunanjim interesentom. V zadnjih letih se ljubljanska indoiranistika intenzivneje povezuje z Oddelkom za filozofijo (odsek za azijske filozofije) in Oddelkom za azijske študije (v sklopu predmeta Uvod v indijsko kulturo in hindi), ki se tudi zanimata za preučevanje indijske in iranske kulture, religije in filozofije. S tem so zagotovljeni kontinuiteta (obe predavateljici, Nina Petek in Tina Košir, sta alumnae indološkega segmenta ljubljanske indoevropceistike), vitalnost in trdnost tradicije poučevanja stare

indijščine na Filozofski fakulteti in ustvarjeni pogoji za razvejanost sfere njenega delovanja. Za interesente Oddelka za azijske študije Oddelek za primerjalno in splošno jezikoslovje sedaj ponuja predmeta Uvod v klasično in predklasično staro indijščino ter Klasična in predklasična stara indijščina II, s čimer se počasi uresničuje že stara ideja o meddisciplinarni in medoddelčni učni smeri s staroindijskim jezikoslovjem, literaturo in kulturo kot osrednjim predmetom (o tej misli prvič eksplicitno Čop 1977: 31).

Indološki del ljubljanske indoevropistike ima torej dve posebnosti, v katerih se razlikuje od norme v svetovnem merilu. 1) Obseg ur, ki so v okviru dodiplomskega študijskega programa v zadnjem petdesetletju namenjene privzgojitvi jezikovnih in jezikoslovnih kompetenc na področju stare indijščine na vseh jezikovnih ravneh, za sto, praviloma pa tudi za do dvesto odstotkov presega število ur, ki so zlasti staroindijski filologiji, pogosto pa tudi staroindijskemu jezikoslovju, namenjene na drugih primerljivih študijskih programih v Evropi in Združenih državah. 2) V najmlajšem obdobju ljubljanska indologija začena z novo, za zdaj še revolucionarno tradicijo poučevanja, ki tudi pri obravnavi sinhrone slovnice izhaja iz jezika vedskega obdobja. Skladno s tem je prvi učbenik sanskrta, napisan v slovenščini (in zaradi unikatnosti pristopa hkratno v angleščini) naslovljen *Berilo vedske proze* (2017, avtor Luka Repanšek). Ta študentu na prvih stopetdesetih straneh nudi strnjen opis gramatičnih značilnosti vedske stare indijščine, v drugem delu, ki je zasnovan kot čitanka, pa ga uvaja v branje vedskih proznih besedil (tj. obdobje srednje in pozne vedske stare indijščine med 10. in 5. st. pr. n. št.) kot priprave na poglobljeno filološko in jezikoslovno delo na vedskih himničnih pesnitvah. S tem je študent po zaključeni prvi stopnji bolonjskega študijskega programa Primerjalno jezikoslovje po ravni in zaokroženosti jeziko(slo)vnih kompetenc na področju stare indologije v najboljšem možnem položaju na svetovnem odru.

Stara iranistika je del študijskega programa postala šele v najmlajšem obdobju, torej po bolonjski reformi. Na to temo je pred tem predaval le Bojan Čop, in sicer ob edinstveni priliki v sklopu predmeta Indoiranski stari teksti, ki je bil napovedan za študijsko leto 1972/73. Ker se nobenemu od obeh jezikov staroiranskega obdobja, tj. (stari in mladi) avestijščini in stari perzijščini ni mogoče suvereno približati brez čvrstih kompetenc na področju staroindijske zgodovinske slovnice in filologije, je predmet Avestijščina, stara perzijščina predviden za prvi letnik magistrskega študijskega programa Primerjalno jezikoslovje. Tudi v tem primeru tako s prostorom, ki je v kurikulumu namenjen študijski materiji, kot z intenzivnostjo dela na obeh korpusih, ljubljanska indoevropistika prednjači pred ostalimi z njo primerljivimi programi.

3 Specifike poučevanja klasičnih jezikov in njihovih filologij

Študij katerega koli klasičnega jezika je za razliko od pristopa k študiju sodobnih, živih jezikov nujno dvoplasten. Če prvo plast imenujemo filološko, kar maksimalno zaobsega obvladovanje sinhrono slovnice preučevanega jezika (pogosto, in če so razmere v jeziku take, diatopično in plitvo diahronično), ustroja njegove literarne zapuščine in kulturno-zgodovinskih danosti, v katerem je nastajala, je drugi zorni kot (teoretično) jezikoslovni, in sicer zlasti diahroni. Tu seveda ne mislimo zgolj na poznavanje diahrono slovnice nekega jezika, ki sicer na mnogih mestih ekonomizira in olajša razumevanje sinhronih slovničnih razmer, a dejansko ni povsem neobhodna za usvojitev prve ravni, pač pa na celostno (tj. eksternoprimerjalno) vpeto zmožnost globinske diahrono interpretacije, ki rešuje temeljne probleme filološkega pristopa. Neživi jezikovni sistemi namreč niso tvarine z neomejenim jezikovnim korpusom, prav tako pa so njihove slovnične in leksikalne danosti vselej odvisne od interpretacije. Močnejše tradicije, zlasti tiste, ki so zasidrane v kulturni podstati evropskega človeka, ali pa tiste, ki so jim mlajši govorjeni jeziki še dovolj blizu, da to bistveno olajša razumevanje besedilne tradicije, se tu soočajo z manjšim številom problemov, četudi ne z zanemarljivim, medtem ko druge, odmaknjene tako prostorsko in časovno kot kulturno, brez tovrstne podpore pogosto niti ne zmorejo celovite interpretacije. Manjši kot je korpus nekega klasičnega jezika in večja kot je časovna oddaljenost njegove izpričanosti, težje je k jezikovni materiji pristopati zgolj sinhrono. Kot uči Andreasov princip, so za zasidranje pomena danega leksema potrebne vsaj tri njegove kontekstualno neodvisne pojavitve. Če katera od koordinat umanjka, lahko tako vrzel zapolni le etimološka interpretacija. Tipična zgleda klasičnih jezikov, pri katerih brez stalnega nadzora z eksterno evidenco pri interpretaciji ni mogoče daleč priti, sta ravno oba staroiranska korpusa, avestijski in staroperzijski, pri prvem od teh zaradi zapletenosti Zaratuštrovega sloga zlasti staroavestijski, podobno pa velja tudi vsaj za (rg)vedsko himniko, ki je polna enopojavnic (hapaks legomena), ki se jim je mogoče približati zgolj etimološko. V skladu s tem je indološki del smeri Primerjalno jezikoslovje na ljubljanski Filozofski fakulteti že od svojih začetkov koncipiran v dveh snopih: pri predavanjih študenta priučimo specifičnega strokovnega znanja in metodoloških orodij, ki služijo diahronemu razumevanju stare indijsčine na vseh jezikovnih ravninah, pri vajah in seminarjih pa opisne slovnice. Enako je bila ob uvedbi v program koncipirana in do danes ostaja stara iranistika. V primeru ljubljanske indoiranistike gre torej za postopno usvajanje petih idiomov (vedska stara indijsčina, klasična stara indijsčina, stara in mlada avestijsčina, stara perzijsčina), od korpusno

najbolje zastopanega in najbolj celovito razumljenega do najbolj reliktno izpričanega od teh temeljnih klasičnih jezikov, ki so drug z drugim neločljivo povezani v smislu svojega diahronega ustroja in njihovo globinsko razumevanje lahko izide šele iz dejstev, ki jih generira uvid v praindoiranski izhodiščni sistem.

Tudi sicer, zgolj pa seveda glede na usvajanje filološko usmerjenih kompetenc, se v pedagoškem pristopu poučevanje starih jezikov sooča s povsem samosvojo problematiko. Ker je pri študentu poleg napredka v obvladovanju dejstev sinhrona gramatike potrebno spodbuditi izgradnjo besedišča, če naj bo pristop k jezikovni materiji suveren, ga je treba že od samega začetka navajati na kritično branje besedil. Usvajanje jezika skozi poglobljanje bralne kompetence je seveda učinkovit postopek tudi pri poučevanju sodobnih jezikov, a v tem drugem primeru integriteta jezika samega ne trpi ob zmanjšani stopnji težavnosti besedila pri začetnikih. V primeru klasičnih jezikov pa vsakršen v poenostavitev usmerjeni redakcijski odmik od izvirnih besedil nujno ustvari umetno jezikovno situacijo. Dilema, ki se tu pojavi, je torej, ali študenta soočiti le z izvirniki ali ga v branje uvajati postopoma. Ker ne glede na dejstvo, da je mera kompetenc, ki jih mora študent klasičnega jezika razviti pri sinhronem delu z jezikovnim materialom, primerljiva s tistimi, potrebnimi za delo s sodobnimi jeziki, akademsko usmerjena raba usvojenega znanja v praksi dejansko vedno ostaja pasivna, bi se bilo treba izreči proti metodi, ki uporablja sekundarne, namensko sestavljene tekste, saj ti ne morejo imeti druge vloge kot pri študentu zgolj utrjevati usvojenih slovničnih struktur, s čimer pa je vloga besedila kot osrednjega predmeta zanimanja vsake filološke tradicije popolnoma prevrednotena. Boljši je sicer pristop, ki bralno kompetenco gradi s pomočjo iz daljših besedilnih enot ciljno izbranimi eno- ali večstavčnimi povedmi, a se tu okrne razvijanje občutka za mehanizme koherence in kohezije.

4 Položaj in razvoj starih filologij v humanistiki

Stara filologija vsekakor ni veda, ki bi jo lahko silili v dajanje takojšnjih rezultatov, in tako kot vsaka resna in poglobljena znanost na znanju gradi počasi, saj je pri odkrivanju novih dejstev neizprosno natančna in izrazito neprovincialna, v vsem svojem početju vedno svetovljanska in maksimalno relevantna. S tem je najboljši zgled principov, po katerih mora delovati humanistika, če naj služi svojemu namenu. Študij katerega koli starega jezika in njemu pripadajoče filologije mora biti kontinuiran in rigorozen, matična ustanova, v katere varstvu se jih goji, pa mora skrbeti, da so vsi pogoji za to izpolnjeni. Ker je ravno ekspertiza na področju starih

filologij tista, ki druge humanistične in družboslovne stroke, v svojih temeljih odvisne od pisnih virov, napaja s spoznanji o duhovni dediščini človeka in tako kot primarna ponudi vpogled v preteklost, so stare filologije del kulturne podstati vsakega samostojnega naroda. Naloga vsake je zgraditi trdno filološko tradicijo preko standardizacije in stabilizacije poučevalnih principov, vpeljave terminologije, ki uspešno zaobjame specifične preučevane materije, poskrbeti mora za pripravo učbenikov, slovnice in beril ter kritičnih izdaj izvirnih besedil, vse to v maternem jeziku predavateljev in slušateljev. Njena glavna naloga je zagotavljanje interpretativno suverenih in kritičnih prevodov, ki ne nastajajo v soodvisnosti od prevodov v druge sodobne jezike (t. i. sekundarni prevodi, ki so sami nastali na temelju prevoda, proti čemur svari že tudi Čop 1977: 30), ampak te celo presegajo. Do študenta, zlasti dandanes, ko sta za vztrajanje pri v neekonomsko zazrtih strokah potrebna pogum in velika mera požrtvovalnosti, je lahko ob svoji zahtevnosti in brezkompromisnosti prijaznejša na način, da mu vliwa zavest o svoji vitalnosti – tj. predvsem preko umetniško usmerjenih projektov, kot so poustvarjanje v obliki gledališča (prim. rastočo tradicijo uprizarjanja del iz repertoarja staroindijske dramatike v sanskrtu v okviru Krožka študentov in ljubiteljev stare indoiranistike, ki deluje na Oddelku za primerjalno in splošno jezikoslovje), recitali, literarno prevajanje in tudi spodbujanje literarnega ustvarjanja samega (prim. zasnovo knjižne zbirke *Florilegium Indogermanicum*, ki študentom daje prostor za (so)objavo komentiranih literarnih prevodov del iz obsežnega opusa literarne zapuščine starih indoevropskih jezikov).

Literatura

- Čop, Bojan (1977). Oris slovenske orientalistike. *Simpozij Orientalistika in neuvrščeni svet: stanje in perspektive jugoslovanske orientalistike, Ljubljana, 4. in 5. dec. 1975* (ur. M. Štante, J. Kastelic) = *Orientalistika* 1. 29–33. Ljubljana: Slovensko orientalistično društvo.
- Lindner, Thomas (2016). *200 Jahre Indogermanistik. Monographisch–historiographischer Teil*. Salzburg, Dunaj: Edition Tandem.
- Pacheiner Klander, Vlasta (2017). *Karol Glaser. Prvi slovenski doktor sanskrta*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Repanšek, Luka (2017). *Devās ca vā asurās cāspradhanta. Berilo vedske proze / Vedic Prose Reader* (= *Studia Indogermanica Labacensia* I. Series Indologica: instrumenta, I.). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Repanšek, Luka (ur.) (2015). *Staroindijski večer: knjižica z besedili in prevodi*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Repanšek, Luka; Petek, Nina (ur.) (2018). *Staroindijsko gledališče: hayé gámin mánsa tiṣṭha gbóša*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Repanšek, Luka (2019). *śatám śarádab: staroindijsko gledališče ob stoti obletnici Univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Repanšek, Luka (ur.) (2019). *áva rohat y aviká ná súryah: komentirani prevodi izbranih rgvedskih himen* (= Florilegium Indogermanicum I). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. V tisku.

Seznam predavanj na Univerzi v Ljubljani:

- v letih 1919–1929: *Catalogus lectionum Universitatis Labacensis: Seznam predavanj na univerzi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1929–1941: *Catalogus lectionum Universitatis Alexandrina: Seznam predavanj na univerzi kralja Alexandra I. v Ljubljani*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1941–1943: *R. Università di Lubiana / Kr. Univerza v Ljubljani: Programmi dei corsi / Seznam predavanj*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1943–1944: *Kr. Univerza v Ljubljani: Seznam predavanj*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1945–1979: *Univerza v Ljubljani: Seznam predavanj*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1979–1990: *Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani*. Ljubljana: založila univerza;
- v letih 1990–2006: *Univerza v Ljubljani: Seznam predavanj*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani;
- od 2006 do 2015 dostopno na <https://www.unilj.si/studij/koristne_informacije/seznam_predavanj/> (25. 6. 2019).